1. Deniz Ülke Arıboğan'ın Akil İnsanlar Heyeti Kişisel Raporu

https://web.archive.org/web/20160814121148/http://www.denizulkearibogan.net/haberler/deniz-ulke-aribogan-in-akil-insanlar-heyeti-kisisel-raporu/

Çözüm sürecine katkı amacıyla oluşturulan Akil İnsanlar Heyetlerinin Marmara Bölgesi grubu Başkanı Prof.Dr.Deniz Ülke Arıboğan'ın 26 haziran çarşamba günü Sayın Başbakan, İlgili Bakan ve yetkililer ile paylaşılan kişisel süreç değerlendirme raporu.

Prof.Dr. DENİZ ÜLKE ARIBOĞAN - Akil İnsanlar Heyeti Marmara Bölgesi Başkanı
MARMARA BÖLGESİ AKİL İNSANLAR HEYETİ ÇALIŞLAMARINA DAİR KİŞİSEL RAPOR

1- Akil heyet toplantıları sırasında **Çözüm/Barış sürecine** olumsuz tutum alanlarla olumlu tutum takınanların ortak yönü, referans noktası olarak başbakan Erdoğan'ı almalarıydı. Destekleyenlerin önemli bir kısmı projeyi başlatanın R.Tayyip Erdoğan olması nedeniyle destekçilerken, karşı çıkanlar da yine aynı nedenle karşı çıkmaktaydılar. Bu bakımdan **barış** gibi son derece pozitif ve önemli bir konuda bile insanların, pozisyonlarını "gündelik çıkar/sıkıntıları ve tuttukları taraf çerçevesinde" aldıklarını gördük. Bu, Türkiye siyasetinin, yalnızca barış süreci gibi derinliği olan bir sorun konusunda değil, ortaya çıkabilecek en basit olayda bile aynı biçimde hizalanacağını gösteren bir delil kanısındayım. Nitekim önümüzdeki dönemde mikro konulardaki tartışmaların makro çatışmalara dönüşmesini sağlayacak ana faktörün bu olması beklenir.

2- Barış sürecinin kanımca en kırılgan noktası Türkiye'nin, Cumhuriyet döneminden bu yana şekillenen sosyal ve siyasal yapılanmasına alternatif bir duruş önermesi. Cumhuriyetin çağdaş dünyayı hedefleyerek kurguladığı **modern Türk kimliği, özü itibariyle laik, sünni (devletin uygun bulduğu haliyle), Batıya dönük, devletçi ve etnik olarak homojen bir modeli** hedef alıyordu. Üstelik bu model devlet tarafından korunmaktaydı ve bu homojenitenin dışındaki tüm kimliklere yönelik baskı, bizzat devlet mekanizması tarafından uygulanmaktaydı. Türk kimliği **makbul vatandaş** tanımının karşılığı olarak üstte bir yerde konumlanırken, diğerleri ile onun arasında tampon rolünü oynayan devlet, alternatifleri, yani "öteki"leri ezme görevini görüyordu. Barış süreci ile gelinen noktada devletin en azından teorik olarak aradan çekilmesi ve her türlü kimliği demokratik platformda eşitlemesi gibi bir durumla karşı karşıyayız. Geçiş döneminin bilinçli ve sistemli bir biçimde kurgulanmaması halinde **tarihte ilk kez Kürt kimliğinin, Türk kimliğinin ötekisi olarak konumlanması gibi bir durum söz konusu** olabilir. Nitekim ortaya çıkan tepkiler Kürt kimliğinin hak ettiği saygıyı görmesine yönelik olmaktan çok, Türk kimliğinin saygınlığını yitirmesine karşı şekilleniyor. TC tartışması, Türk bayrağı ya da eyalet sistemine geçiş bazlı tartışmalar Türk kimliğine yönelik saldırı olarak algılanıyor. Süreç bir tarafın kazanıp, diğer tarafın kaybettiği bir çerçeve içerisinde topluma lanse ediliyor. Bu son derece tehlikeli bir durum, zira **çoğunluğun kendisini mağdur hissetmesi**

saldırganlığı da teşvik edecek bir yeni dönem başlatabilir. Bu konu Türk kimliğinin korunması için bastırılan diğer tüm kimlikler (mesela Aleviler) için de aynı düzeyde risk taşıyan bir durum.

3- Heyet toplantıları boyunca gözlemledik ki, barış sürecine **en fazla destek verenler, çatışma ortamından en fazla etkilenenler ve dolayısıyla savaş psikolojisini en derinden yaşayanlardı**. Marmara bölgesi Kürtlerin göç alanı olması ve son 30 yıl boyunca evini terk etmek durumunda bulunan mağdur Kürt nüfusun bu coğrafyaya akması dolayısıyla oldukça tepkili bir insan grubunu da içerisinde barındırıyordu Toplumsal yapı bir yandan göç edenlerin entegrasyon sorunları ve üzerlerinde taşıdığı **travmalarla şekillenirken,** diğer yandan da göç nedeniyle değişen nüfus dengelerine ve türeyen yeni sosyal yaşama tepki duyan **yerleşiklerin kaygı ve güvensizlikleri** belirginleşiyordu. Bu ikili bir ruh halinin yansıması olarak gelişen psikolojik fay hatlarındaki gerilim yükü ise gözle görülebilecek düzeyde. Bir taraf terk etmek zorunda kaldığı köyüne, bahçesine özlemle "eski güzel günler" nostaljisini yaşarken, diğer taraf ise yeni gelenler gelmezden önceki huzurlu, homojen ve tanıdık mahalleye olan özlemiyle "eski güzel günler" söylemine sarılıyor. Bu noktada göç bölgesine **yeni gelen Kürtlerle yerleşik Kürtler arasında da belirgin farklılıklar olduğunu söylemek gerekiyor.**Halihazırda sistemle bütünleşmiş olan Kürtler de, yenilerin yarattığı huzursuzluktan rahatsızlık duyan kesimler arasında. **"Ben Kürdüm ama öz be öz Türküm"** diye özellikle vurgulama ihtiyacı hissederek, sürece daha sert bir yaklaşım sergileyebiliyorlar. Olası bir etnik çatışma ihtimalinden en fazla ürkenler onlar.

4- Kürt bölgelerinden gelen insanlardaki ağır travma son derece **somut ve reel,** buna karşın Türkiye'nin batısının yaklaşımı daha ziyade **psikolojik ve sanal. Bir tarafta yaşanmışlıklar ağır basıyor, diğer tarafta yaşanabilirlikler**. Bu bağlamda Diyarbakır şehir federasyonunu temsilen toplantıya katılan bir kişinin yaptığı matematik hesap oldukça çarpıcıydı. Şöyle diyordu: "Bu süreçte yaklaşık 40 bin insan öldü. Devletin verilerine göre bunun 5 bini şehit, geride kalan ise sivil. O sivil 35 bin kişi bölgede yaşayan Kürt, Türk değil. Bu 5 bin şehidin ise en az yarısı korucu ve onlar da Kürt. Kalan asker ve polis şehitlerimizin yarısı yine Kürt. Yani buradan bakınca esasında ölen biziz; bizim yerimiz yurdumuz ocağımız yandı ama sizin buraya sadece kıvılcımlar sıçradı. Tam da bu yüzden biz silahların susması, barışın gelmesi konusunda sizden çok daha fazla istekliyiz." **Bölgede yaşayan Kürtler korkunun bizzat içinde yaşadıkları için umut etmek istiyor, Batıda ise korkular ve tehdit algısı daha yüksek**. Doğu'nun bu kadar arzulu ve barış yanlısı olmasını gizli bir nedene bağlıyorlar. Doğulular ise Batılıların yaklaşımını bencil ve umursamaz buluyor. Bu nedenle karşılıklı empati kurma zorluğu yaşanıyor.

5- Sorunun köken ve nedenlerine bakış konusunda da yaklaşım farkı bulunuyor. Kürtler, olanlardan ötürü Türkiye Cumhuriyeti devletine (TC diyorlar) karşı olumsuz duygular besler ve devleti suçlarken, Türkler ise PKK'yı ve Kürtçüleri suçluyor. Hemen arkasından da bu süreci başlatarak onlara prim veren iktidara yükleniyorlar. Buradaki **olumlu nokta her iki tarafın da geniş kitle olarak birbirini hedef almaktan kaçınması ve toplum bazında karşı karşıya gelmektense 3. bir tarafa suçu ve günahı yükleme arzusunun bulunması**. Nitekim barış sürecini en sert eleştiren grupların bile "Kürt- Türk kardeştir, bunu bozan kalleştir" sloganını kullanması bu konuda önemli bir veri. Çatışma temelde arzulanan bir durum değil, aksine barışma konusunda genel bir eğilim var.

6- Batı bölgesinde PKK'nın verdiği ekonomik zararlardan da oldukça şikayet var. Terörle mücadeleye ayrılan bütçenin çocuklarının rızkından kesildiğini ve bu nedenle çatışmanın nedeni olan **PKK'nın hem Türk ekonomisini hem de kendi iktisadi pozisyonlarını zedelediğini düşünüyorlar.** Ayrıca Batı bölgesinde toplanan verginin özellikle son yıllarda doğuyu kalkındırmak için kullanıldığını, Batının çalışırken Doğunun yediğini, Batıda herkes vergi öderken Doğuda kaçak elektrik kullanımı, vergi kaçırma, kaçakçılık gibi konuların hoş görüldüğünü ifade ediyorlar. Buna mukabil Kürtler ise kendilerini ekonomik olarak zayıflatan, zayıf tutan gücün Türkiye Cumhuriyeti devletinin kendisi olduğuna ve **eşitsiz gelişmenin cumhuriyetin başından bu yana sürdüğüne inanıyorlar**. Fakir bırakılmışlarının suçlusunun devlet olduğunu, terör nedeniyle bölgenin ekonomik olarak da mağdur edildiğini, Türkiye'nin kalanıyla aynı hızda gelişmekten mahrum kaldığını, bölgeye yatırım gelmediği için işsizlik meselesinin had safhada olduğunu ve devletin bunu çözmekle yükümlü olduğunu söylüyorlar.

7- Kürtlerin, (genellikle göç mağduru oldukları için de olabilir) en sıklıkla vurguladığı noktalardan birisi de **köy baskınları ve yangınlar**. Yaklaşık 400 bin insanımızın mağdur olduğu ve yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kaldığı bu köy yakma stratejisini, tersine göçe çevirebilmek için bazı önlemler alınsa da sorun halen çözümlenmiş değil. Göç eden insanların gittikleri yerlerde hoşça karşılanmadığı görülüyor. Üstelik bu insanların geri dönecekleri bir yer de bırakılmamış durumda. **4 binden fazla köyün yakılmış olması "yersiz yurtsuzlaşma" duygusunu çok şiddetlendirmiş**. Geri dönme hayali bile olamayan ama gittikleri yerlerde de yerleşik sayılmayan milyonlar var. Bunun yarattığı psikoloji doğal olarak incinmişlik, öfke ve umutsuzluk biçiminde yansıyor. Kanımca ileride kentli bir şiddet hareketinin başlaması halinde bu kesimin aktive olması çok mümkün. Evini barkını mahallesini kaybeden insanların kucaklaşabileceği herhangi bir kitle olmadığı zaman, aidiyet duygusunu en hızlı biçimde örgütlere, cemaatlere üye olarak kuvvetlendirmesi beklenir. STK'ların ve yasal çerçevenin güçlendirilerek devreye girmemesi halinde aidiyet sunan yasadışı örgütlerin etkinleşmesi son derece kolaydır. Bu bakımdan entegrasyon sorunu düşünüldüğünden çok daha önemli bir potansiyel risk alanıdır.

8- 30 yıllık çatışma gerçekten çok ağır tahribat yaratmış ve insanlar bir savaş psikolojisinde yaşadıklarını fark etmeden durumu kanıksamaya başlamışlar. Çatışma dönemi boyunca hiç kimse bunun nedenlerini, aktörlerini sorgulamaya cüret edememiş. Olan kabul edilmiş ve bunun üzerinden bir yaşam kurgulanmış. Şimdi insanlara 30 yıllık mücadelenin temelden yanlış olduğu söyleniyor ve başka bir zihinsel dünyaya geçiş öneriliyor. **Bu, bir yönüyle bireylerin kendi kendisini yalanlaması ve daha önce inanmış olduğundan dönmesi anlamına geleceğinden, ister istemez savaş sürecini sorgulamayan insanların barış sürecini sorguladığını görebiliyorsunuz.** Bu bir meşru müdafaa hali aslında; insanların 30 yıllık benliklerini ve duruşlarını koruma çabası bir anlamda. O bakımdan barış sürecine neden girildiğinin, şartların önceki halden bu hale geçişinde ne gibi değişimlerin olduğunun çok iyi anlatılması ve insanlara kendi duruşlarını neden değiştirdiklerini izah etmeleri için nedenler sunulması gerekir. Uluslararası dengeler, PKK'daki değişim, Türkiye'de atılan adımlar gibi bazı açıklayıcı sebeplerin bulunması ve "biz karar verdik, oldu; siz de kabul edin formatından, "artık her şey daha farklı, iyi gelişmeler oldu ve hepimiz kazanacağız" formatına geçiş yapılması uygun olabilir.

9- Toplumun bir kesimi uzunca bir zamandır herhangi bir seçim ya da referandum sürecinden zaferle çıkmayı başaramıyor. Kendisini muhalif olarak tanımlayan bir kesimde bunun yarattığı süregiden bir **kaybediş psikolojisi** var. Üstelik önümüzdeki dönemler için de herhangi bir umut besleyemiyor. Barış sürecini

AKP'nin projesi olarak algılayarak ve algılatarak, bu projenin başarısızlığı üzerinden galibiyetle tanışmak arayışı var. **Toplumun bir kesiminin zafer algısı, projenin çöküşü ile ilintilendirilmiş** durumda. Akil heyete yönelik tepkinin özünde de bu var. Heyet üyelerinin barış sürecine destek verdiği için değil, karşı takıma yardım ettiği için eleştirilmesi söz konusu. Barış süreci ile siyasal rekabet bağlantısının kopartılması ve kaybeden kesimin başka yerlerde zafer ihtiyacını tatmin etmesi, sürece yönelik baskının hafifletilmesi adına önemli bir adım olacaktır.

10- Çatışma ve barış sürecinin siyaset üzerinden değil, insani hikayeler üzerinden okunması karşılıklı empati duygusunu oldukça güçlendiren bir faktör. Heyetin yaptığı toplantılar sırasında özelikle Kürtlerin kendi hikayelerini anlatmaya başlaması ile birlikte sempati duygusunun arttığı net olarak gözlemlenebiliyor. Bölge insanının çok ağır mağduriyetleri, Batıdakiler tarafından yeterince bilinmediğinden duyarlılığın yeterince gelişmesi mümkün olamamış. Bölgeye bakıştaki insani duyarlılık eksikliği bilip de aldırmamaktan değil bilmemekten, ya da yanlış bildirilmekten kaynaklanıyor. **Kürt meselesinin mutlaka siyasetler üstü bir okuma/anlatı aşamasına geçmesi gerekiyor.** Toplantılar boyuncaAkil heyete yönelik güven duygusunun artmaya başlaması ile birlikte insanların içlerini döktükleri, zaman zaman gözyaşları içinde kendilerini ifade ettikleri dönemler oldu ve bu anlarda salondaki siyasi algı hızla insani perspektife dönüştü. Örneğin Türkçe konuşamayan bir Kürt annenin "3 evladını dağda kaybettiğini ve eşini de Emniyet müdürlüğünün 3. Katından atarak (kendisinin atladığı söylenmiş) öldürdüklerini söyledikten sonra ben başkalarının evlatlarının arkasından da ağlıyorum, evlat kaybetmenin ne demek olduğunu ben biliyorum" demesi salonun bütün havasını değiştirdi. Tarafların "öteki" ya da "düşman" olarak tarif ettiği insanları, aradaki iletişim araçları üzerinden ve siyaseten yüklendikleri imajları ile algılamak yerine, dokunabildikleri, aracısız olarak dinleyebildikleri bir ortamda duyabilmeleri çok önemli.

11- Barış sürecinin gelişiminde ve sekteye uğramadan yürümesinde medyanın rolü çok önemli. **Akil heyet çalışmaları süresince ana akım medyanın sadece protestolara odaklanması ve yoğun katılımı göz ardı etmesi, heyetin çalışmalarını aksatan en önemli faktör oldu.** Demokratik yöntemle yapılmayan (salonu basarak konuşmaların engellenmesi, üzerimize şişelerin ve bazı cisimlerin fırlatılması, hakaret, küfür ve ölüm tehdidi içeren sloganların atılması, arabalara zarar verilmesi vs.) protestoların bile medya tarafından alkışlanması ve 50 kişilik kalabalığın görüntüsünün salonlardaki yüzlerce kişinin görüntüsünü örtmesi, heyetin verimliliğini önemli ölçüde etkiledi. Zira medyada görünürlük sağlayabilmenin yolu şiddet, hakaret ve yüksek sesle konuşmak haline geldi. Bu da eleştirel düşünenlerin bir kısmının popülerlik adına salona dahil olmalarına ya da "neden barış sürecine karşı olduklarını açıklamak" yerine, salonun içinde ve dışında toplantının yapılmasını engelleme yoluna gitmelerine yol açtı. Katılımcıların salondaki düzeni bozmasını engellemek adına yapılan akreditasyon uygulaması ise sürece en eleştirel yaklaşan kesimlerle temasımızı engelledi. Bu anlamda bir eksikliğimiz olduğunu da belirtmeliyiz. Kanımca bu tür süreçlere henüz başlamadan medya ile istişare edilmesi, bilgilendirme yapılması ve **kamu diplomasisinden önce medya diplomasisinin başlatılması**oldukça verimli olacaktır.

12- Siyasi partilerin sürece yaklaşımları konusunda çok büyük farklılıklar olduğu söylenemez. Türk kimliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yapısına dair endişeler BDP hariç tüm parti tabanlarında aynı ölçüde kaygı yaratabiliyor. BDP'de endişe yaratmamasının sebebinin "o endişelerin hayata geçmesinden duydukları memnuniyet değil, öyle bir endişeye mahal yok rahatlığının verdiği özgüvenden kaynaklandığını" düşünüyorum. **Genel anlamıyla AKP ve BDP sürecin sahipleri olduğu için olumlu yaklaşırlarken, CHP tabanında katılımcı, sorgulayıcı ama**

ılımlı bir eleştirellik, MHP tabanında ise tabandaki endişeleri daha yüksek sesle ve sert bir üslupla dillendirme eğilimi vardı. İşçi Partisi, HEPAR gibi, küçük partiler ise süreç boyunca protestolarla seslerini duyurmaya çalışan ama konuyla pek de ilgili olmayan bir duruş sergilediler. Alternatif olarak ne düşündüklerini ve sunduklarını anlamak pek mümkün olamadı.

13- Akil heyetin oluşumuna, işlevlerine ve isminin seçimine yönelik eleştirilerin de oldukça olumsuz bir hava yarattığı söylenebilir. 2 ay boyunca toplantıların neredeyse yarısını Akil heyetin neden bir hainler grubu olmadığını, partiler üstü bir oluşum olduğunu ve birilerinin gizli emellerini hayata geçirme gibi bir misyonu olmadığını anlatmaya ayırmak durumunda kaldık. Muhalefet partilerinin süreci partiler üstü bir konu olarak ele almayıp, projeyi ve Akil heyeti daha ilk adımda itham etmesinin, heyetin çalışmalarını aksattığını ve yavaşlattığını söyleyebiliriz. Buna karşın zamanla daha olumlu bir ortamla karşılaştığımızı ve daha geniş ve derin sohbetler yapabildiğimizi gördük. **Bu gibi heyetler oluşturulurken amacının ve işlevinin doğru anlatılması, mümkün olduğunca siyasi partilerin ortak rızaları ile oluşturulması ve doğru isimlendirilmelerinin heyetlerin performanslarını artıracağını söyleyebiliriz.** Tabandan demokratikleşme adımlarının atılması adına, doğrudan katılımın teşvik edildiği bu tip yerel ve Türkiye çapında heyetlerin oluşturulması ve Türkiye'nin sesinin dinlenmesi bundan sonrası için de siyasal bir gelenek halini alabilir. Anayasaya dair önemli maddelerin de toplumda bu şekilde tartışılması, yeni anayasanın tepeden bir değişim yerine tabandan gelen bir destekle hazırlanması, demokratik siyaset kültürünün yerleşmesi açısından da çok faydalı olacaktır.

14- Barış ve çözüm arayışları dünyadaki uygulamaları bakımından da hukuki ve siyasi içerikte gibi görünse de, **özü itibariyle psikolojik süreçlerdir**. Bu konuda doğru kavramların ve sembollerin kullanılması ya da kullanılmaması; merdivenin doğru basamağından tırmanılmaya başlanması; toplumsal tepkinin kontrol edilerek yol alınması ve süratin ona göre ayarlanması son derece önemlidir. Bazı kavramlar ve isimler bir tarafça kahraman olarak algılansalar da üzerlerinde travmalarla yüklü anlamlar barındırabilirler. Onlar artık olumlu ve olumsuz sembolleşmiş kişiliklerdir. **Bu nedenle özellikle Öcalan isminin düşük profilli kalması (süreçte oynadığı etkin role rağmen) ve bu aşamada toplumun bütünü tarafından meşru kabul edilen siyasilerin ön planda durması son derece önemlidir.** Kişilere yüklenen değerler haklı ya da haksız olabilir ancak bir kez yüklendikten sonra süreçten daha önemli hale gelebilirler. Temel amaç barışın sağlanması ise bu hedefin önüne geçen her şeyin göz ardında kalması gerekir. Barış hedefinin önüne koşul olarak konacak öznel her konu, toplumun bir kesiminin doğrudan karşı tavır almasına yol açabilir. Bu nedenle araçların değil, amacın ön planda tutulması esastır.

15- Post modern dünya bir semboller dünyasıdır. Kavramlar, isimler, olaylar sembolleşerek zihinlerdeki yerini almaktadır. Bu çerçevede **Uludere/Roboski meselesi son dönemlerin en travmatik sembollerinden birisi** olarak değerlendirilebilir. Bu konuda devlet mekanizmasının tazminat ödemekten ve yasal takibattan daha ileride bir **psikolojik açılım** yapması gerekebilir. Roboski'nin bir "devlet şiddeti, katliam ya da yas sembolü" olmak yerine, "ortak acılarımızı dillendiren" bir barışma vesilesi olarak kullanılır hale getirilmesi için çalışmalar yapılabilir.

16- Yanlış tartışmaların barış süreci ile ilişkilendirilecek biçimde gündeme sokulması önemli bir hatadır. Eyalet sistemi gibi, başkanlık sistemi gibi tartışmalar bu sürecin dışında konuşulması gereken konulardır. **Bu hem süreci olumsuz etkilemekte, hem de bir ülkenin idari sistemine dair yapılabilecek olan entelektüel ve hukuki bir tartışmayı sanki bir rüşvetmişçesine**

konumlandırmaktadır. Barış süreciyle birlikte bir al-ver ilişkisinde, verilecek taviz olarak algılanan bu konular, daha başlangıç aşamasında lanetlenmekte, süreci destekleyenlerin bile "şimdi zamanı mı" şeklindeki yaklaşımına yol açmaktadır. Toplantılar boyunca "başbakan Erdoğan karşılığında ne aldı da böyle bir süreci başlattı" sorusunun sıklıkla sorulması, Türkiye halkının siyaset mekanizmasına karşı duyduğu güvensizliğin neticesi olarak görülebilir. **Resmi tarihimizin ana gövdesini oluşturan "hainler-kahramanlar çizelgesinin", bugüne yansıması olarak değerlendirebileceğimiz bu durum, öteki siyaseti "vatan hainliği" olarak tanımlayan kültürün de bir ürünüdür.** İktidarın muhalefeti, muhalefetin de iktidarı hain olarak tanımladığı bir çevrede, toplumumuzun da siyasetçileri, karşılığında kişisel bir çıkar olmadan herhangi bir girişimde bulunmayan insanlar olarak görmesi normaldir. Pek çoklarına göre siyaset, bireysel çıkarlar için yapılmakta, başbakan ya da bakanlar savaşa veya barışa bile kendi çıkarları doğrultusunda karar vermektedir. Barış gibi bir sürece karar veren birinin, karşılığında kendisi için bir şey almadan böylesi bir riski göze alması pek de rasyonel bulunmamaktadır. Nitekim Akil Heyetin de herhangi bir ücret almamasına rağmen böylesine zor bir işe soyunmuş olması tuhaf bulunmuş, toplantılar boyunca "kaç para aldınız, milletvekilliği mi garanti edildi" türünden sorular sıkça sorulmuştur.

17- Süreç olumlu gelişmekle birlikte hala sabotajlara ve geri adımlara açık bir yörüngede ilerlemektedir. Yeni Haburlar, yeni TC krizleri yaşanmaması adına, siyasilerin eylemlerini ve sözlerini kontrollü kullanması, sosyal medyada kuralsız ve kontrolsüz çıkışlardan kaçınılması, ayakta düşünülmeden verilen sözlü röportajlara rağbet edilmemesi ve karşı taraftan kaynaklanan olası kusur ve gaflarda sert çıkışlar yerine yumuşatıcı ve yapıcı tavırlar alınması sürecin sürdürülebilirliği için faydalı olabilir. Medyanın yumuşatıcı ve olumlu söylemler yerine olumsuz olana odaklanması, PKK'yı temsil ettiği düşünülen farklı kimliklerin (Murat Karayılan, Duran Kalkan, Feyman Hüseyin vs. birçok isim var) farklı tonda demeçler vermesi ve özellikle sürecin geriye dönebileceğine dair tehditlere yer verdikleri her konuşmanın ön sayfalarda yer alması çeşitli riskleri barındırmaktadır. **Türkiye'nin seçim sath-ı mailine girmiş olması da ayrı bir risk faktörüdür**, zira miting meydanlarındaki konuşmalar çoğunlukla duygulara yönelik, coşturucu, ajite edici ve kitleye hitap eden içeriklerde yapılmaktadır. Bu nedenle süreç boyunca tarafların kendi kitlelerine dönük mesajlarına odaklanmak yerine, sürecin devamını sağlayacak politik açılımları takip etmek daha manalı olacaktır.

18- Ana akım medya kanallarında BDP'yi temsil eden ılımlı isimlerin, karşı tarafın duyarlılıklarını da göz önünde bulunduran mesajları son derece pozitif etki yaratmaktadır. **Negatif kimliklerin yarattığı olumsuz dalgalanmadan daha da önemlisi, bu pozitif etkinin yayılması ve barış sürecine kitlesel desteğin sağlanması adına, ülkenin Batısına dönük söylemlerin de geliştirilmesidir**. Hükümetin bu noktadan sonra süreci takipten vazgeçmesi ancak toplumsal desteğin azalmasına paralel olarak gelişebilir. Bu nedenle sürece verilen desteğin pozitif yönde kalmasına katkı vermek, bu çatışmanın bitmesini arzulayan her kesimin sorumluluğudur.

19- Siyasi Parti liderlerinin Salı günleri Grup toplantılarında yaptığı konuşmalar toplumumuzun bütünü tarafından son derece olumsuz karşılanmaktadır. **İnsanların güncel hayatlarını da geren bu sert tartışma üslubu, sadece barış sürecine değil, toplumsal hayatın bütününe de hasar vermektedir**. Hemen her heyet toplantımızda bu konu gündeme getirilmiş ve katılımcıların tümünden destek bulmuştur. Şunu da net olarak ifade etmeliyim ki, toplumun olaylara yaklaşımındaki serinkanlılık ve hoşgörü, siyasi partilerimizin hiçbirinde maalesef bulamadığımız bir duruştur. **Toplumumuzun akilliği bu süreçte ve tüm süreçlerimizde güvenilecek en güçlü damardır.**

Akil Heyet Toplantılarında Diğer Gözlemler

1- Toplumda etnik alandan çok daha ciddi bir kıpırdanma mezhepsel fay hattı üzerinden gelişmektedir. Dünya konjonktürünün de etkisiyle mezhepsel kimlikler ön plana çıkmakta ve kimi yanlış uygulama ve söylemler, bu konuda ciddi bir negatif enerji birikimine neden olmaktadır. Yakın coğrafyamızda giderek yükselen "mezhepsel gerginlik" temalı çatışmaların farklı aktörler tarafından araçsallaştırıldığı ve topraklarımıza ihraç edilmeye çalışıldığı bilinen bir durumdur. Ülkemizde de Alevi-Sünni diyalektiği üzerinden gelişen bu yeni gerginliğin henüz büyük bir çatışma ortamına girmeden sönümlendirilmesi için hızlı ve pre-emptive (önceden/önleyici) tedbirler alınması gerekir. **Cemevlerinin ibadethane olarak tanımlanması henüz zorlayıcı bir talep haline dönüşmeden, bir hakkın iade edilmesi çerçevesinde düşünülürse, çok ciddi bir adım olabilir.** Zaten bir başkasının inancı, ibadethanesi hakkında fikir yürütmek hem hakça değildir, hem de siyaseten yanlıştır. Akil heyet toplantılarında kendisini Sünni olarak tanımlayan kesimlerin de bu konuda Alevilerin yanında yer aldıklarını belirtmekte fayda var. Yıllarca devletin dayattığı biçimde ibadete zorlanan, başörtüsüyle okula bile giremeyen kesimlerin bu konuda daha anlayışlı ve duyarlı olmasını da normal ve sağlıklı buluyorum.

2- Toplumumuzun en önemli unsurlarından olan milyonlarca Alevinin incinmesine yol açan tavır ve söylemlerden kaçınılması, bir arada yaşayan ve yaşamaya devam etmek isteyen halkımızın bu konuda da bir bedel ödememesi adına son derece önemlidir. **3**. **Köprüye "Yavuz Sultan Selim" isminin verilmesi bir hatadır ve değiştirilmesi yerinde olabilir. Bu konuda referanduma gidilmesi önerisi ise, ondan çok daha vahim bir hatanın hayata geçirilmesi demektir.** Zira toplumun bu konu üzerinden ikiye bölünmesine ve mezhepsel duyarlılıklar üzerinden referandum kampanyası yapılmasına yol açacaktır. Buna mukabil, köprünün verilen ismin yarattığı tepkinin farkına varıldığı anda bazı üniversitelere ve büyük devlet projelerine Alevilerin sembol isimlerinin verilmesi doğru bir adımdır. Başbakan Erdoğan'ın Tunceli'yi Dersim olarak dillendirmesi de olumlu bir sembolik tavır olarak kabul edilebilir. Alevi çalıştaylarına devam edilmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Aleviler ve Alevilik konusundaki konumlandırılmasında Cemaatin kanaat önderlerinin fikirlerinin dinlenmesi ve dış politika yaklaşımında Türkiye'nin sosyal yapısının her daim göz önünde bulundurularak hareket edilmesi önemlidir.

3- Kendisini Atatürkçü ya da Kemalist olarak tanımlayan bir kesimin de ciddi bir gerilim içerisinde olduğu ve kimliğini üzerine bina ettiği tüm yapı taşlarına yönelik bir saldırı altında olduğu hissiyle dolu olduğu gözlemlenebiliyor. **Bu kesim toplumun eski egemen sınıfını temsil ettiğinden, AKP iktidarıyla birlikte şekillenen kayıpları en yüksek düzeyde olan grubu temsil ediyorlar ve çok reaksiyonerler.** Temel endişeleri gündelik yaşamlarına bile karışan bir iktidar yapısının şekillenmekte oluşu ve askeri vesayet düzeninin yıkılması ile birlikte kendilerini destekleyebilecek herhangi bir gücün kalmamış olması. Bu grup siyasi aktivite bazında daha küçük görünmekle birlikte sosyal yaşamla ilgili alınan her kararda çok daha büyük bir katılımla hareketlenebiliyor. "Endişeli modernler" diye de tanımlanan daha kalabalık bir kesimin katılmasıyla geniş katmana yayılan bu grup, kendisini temsil etmekte olan muhalefet partilerinin zayıflığından da mustarip olarak siyaset dışı eylemselliklere yakın durmaktadır. Nitekim Gezi parkı olayları bu grubun dinamiğiyle ilk ivmesini almıştır.

4- Akil Heyet toplantılarında gördük ki, kendisini modern olarak tanımlayan bir kesim (Barış süreci konusunda çekimser destek veriyorlar) **kendisinin arzu**

etmediği bir yaşam formuna göre formatlanmaya çalışıldığı konusunda hassastır. Özellikle iyi eğitimli, üst orta gelir grubuna mensup bu grup, çoğunluğun ve onu temsil eden iktidarın baskısı altında yaşadığını düşünmekte ve sesinin iktidar tarafından duyulmadığına inanmaktadır. **Temel olarak iktidarın eylemlerinden ziyade, üslubundan rahatsız olan bu kesim "az miktarda oy kapasitesi olduğu için yok sayılmaktan" şikayetçidir.** Tanınmak, yani "recognize" edilmek, sesinin duyulduğunu bilmek, kendi kültürel kodları içerisinde yaşamak arzusunu vurgulayan bu insanların, temelde bir gönül kırıklığı içerisinde oldukları söylenebilir. Tarihsel deneyimlerimiz Türkiye gibi çok sesli, çok renkli bir topluma tek tip bir format atmaya çalışan siyasetlerin, kaybeden tarafta yer aldığını bize göstermektedir. Bu argümana Cumhuriyetçi formatlama süreci de dahildir. Çoğulcu bir toplumu aynı ahlaki normlara, aynı inanç sistemine, aynı düşünce biçimine doğru indirgemeye çalışmak, yanlış bir çaba olduğu gibi, geri tepmesi de çok muhtemel bir arayıştır. Kaldı ki, farklı kültürel çevrelerde yaşayan, çoğunluktan farklı duyarlılıkları olan insanların matematik olarak seçimlerde fazlaca bir hükümleri olmasa da, farklı yaşamlarını garanti altına almak demokrasinin bir gereği olacaktır.

5- Kadınların başörtüsü ile kamuda istihdam edilememesi konusunda da Akil heyet toplantıları sırasında bazı taleplerin geldiğini gördük. Üniversitelerde bir çözüme kavuşmuş gibi görünen bu sorunun, kadınların üretken nüfusa, yani istihdam alanına katılımında bir engel teşkil ettiği ortadadır. Özellikle Trakya bölgesinde bu mesele gündeme getirilmiştir. Bu konu hala özellikle kadınlar açısından ciddi bir mağduriyet sebebi. İslami kurallara göre yaşayan ya da İslamcı düşünceye sahip erkeklerin herhangi bir engelle karşılaşmamasına rağmen, kadınlara yönelik böyle bir bariyerin konulması bir **toplumsal cinsiyet** sorunu olarak karşımıza çıkıyor. En azından belirli meslek gruplarında bu konunun bir sorun olmaktan çıkarılması doğru bir girişim olacaktır.

6- Roman vatandaşlarımızın hemen her toplantıda dile getirdikleri gibi ciddi bir ayrımcılığa maruz bırakıldıkları ve toplum tarafından da devlet tarafından da dışlandıkları görülmektedir. Bu insanlar **"Çingene"** denilerek hırsız ve uğursuz muamelesi gördükleri gibi, çocuklarına yönelik de ağır ayrımcılık uygulanmakta, okullarda zorluk çekmekte, diğer arkadaşlarından ayrıştırılarak sınıflarda ayrı yerlere oturtulmaktadırlar. Özellikle yeni yetişmekte olan gençlerin aşırı ölçüde tepkili oldukları ve hayata dair hiçbir umutlarının olmadığı görülmektedir. **Kentleşmenin Romanların yerleşik hayatları üzerindeki etkileri de son derece olumsuzdur.** Çoğunlukla çiçekçilik işiyle geçinen Kuştepe halkıyla yaptığımız toplantıda katılımcılar "yerlerinden yurtlarından edilerek, yaşamak istemedikleri bir yerlere doğru sürüklendikleri" söylemişlerdir. Tek istedikleri kentsel dönüşüm programları nedeniyle alışık oldukları kendi yaşam formlarının dışında bir biçimde yaşamak zorunda bırakılmadan, sahip oldukları malın mülkün haraç mezat ellerinden alınmasına seyirci kalınmadan yaşamaktır. Romanların daha iyi koşullarda yaşamaları, çocuklarını daha sağlıklı koşullarda büyütebilmeleri ve fırsat eşitliğine ulaşabilmeleri için acilen **pozitif ayrımcılık** içeren uygulamalar başlatılması gerekebilir. Yaptığımız toplantılardan sonraki gözlemim toplumun en mağdur edilmiş kesiminin sayıları milyonu aşan Romanlar olduğudur. Marmara, Romanların en yoğun olarak yaşadığı bölge olduğu için Akil heyetimizce yapılan tüm toplantılara katılım sağlamış ve toplantının en neşeli renkli yüzleri olarak pozitif katkı sunmuşlardır.

7- Akil Heyet toplantılarımızın en çarpıcı başlıklarından bir tanesi de Gayri Müslimler dosyasının açılması olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti kendi vatandaşlarına sırf dini inançları nedeniyle yıllardır yabancı muamelesi yapmakta, haklarını gasp etmekte, her yeni dönemle birlikte yeni mağduriyetler yaratmaktadır. Yüzlerce

binlerce yıllık kendi yurtlarında diaspora gibi yaşamak zorunda bırakılan bu vatandaşlarımız, kendi devletlerinin şerrinden o kadar korkmaktadırlar ki, bir çok haklarını kısıtlayan Lozan anlaşması ile belirlenen statülerini bile korumaya çalışmaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti devletinin güçlenmesine ve özgüveninin artışına paralel olarak gayri Müslimlerin inanç ve ibadet özgürlüklerini kollayan, onlara gelişme imkanını sunan, gasp edilmiş haklarını kendilerine teslim eden bir politika kurgulaması beklenir. Gayri Müslimlere Türkiye'nin vereceği hiçbir hak, dış politikadaki bir karşılıklılık esasına dayandırılmamalıdır. **Gayri Müslimler Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi vatandaşlarıdır ve bir başka ülkede yaşayan Türklerin haklarını kollamak adına bir araç olarak kullanılmamalıdır**. Kaldı ki, Türkiye'nin sadece halen anavatanında yaşayan gayri Müslimlere değil, aynı zamanda ülkesinden göç etmek durumunda kalmış olan eski Türkiyelilere de kucak açması onun güç algısına hizmet edecektir. **Türkiye kökenli ve halen yurtdışında yaşayan tüm gayri Müslimlere çifte vatandaşlık uygulaması verilmesi kanımca güzel bir adım olacaktır**. Bu adım son dönemlerde Türkiye'ye yüklenmek istenen "dinci ya da Sünnici" yakıştırmalarına karşı da antikor vazifesi görebilir. Bu bağlamda pozitif ayrımcılığa tabi tutulması gereken kesimlerimizden birisinin de gayri Müslim vatandaşlarımız olduğunu vurgulayabiliriz.

8- Kadınların toplumsal statüsünün de bir barış projesi içerisinde vurgulanması önemli olacaktır. **Toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından dünya sıralamalarının en gerilerinde olmamız, kadın sorununun vahametini ortaya koymaktadır**. Töreler, kadın cinayetleri, sosyal baskılar gibi unsurların tek dengeleyicisi devlettir. Karar alma mekanizmalarında daha çok kadının yer alması sadece içinde olduğumuz sürece değil, tüm barış girişimlerine de ciddi bir katkı sağlayacaktır.

SONUÇ

Sonuçta bir Akil Heyet üyesi olarak yaptığımız toplantılardan **edindiğim izlenim Türkiye'nin ciddi bir demokratikleşme hamlesine ihtiyaç duyduğudur.** Özgürlükler ve haklar garanti altına alındıkça gerilimler yumuşayacak, her kesim radikal de olsa atılan adımlara daha büyük bir güvenle yaklaşacaktır. Devletin gücü yumruğunun sertliğinden değil, kucağının şefkatinden gelmelidir. Devlet mekanizmasının kendisini kollamak adına güvenlik tedbiri alma ve şiddete başvurma gereksinimi gücünü değil, zayıflığını gösterir. Akıl, sabır ve şefkatle tüm çatışma dinamiklerinin üstesinden gelmek mümkündür. 30 yıllık bir çatışmanın ardından Barış sürecini başlatabilen yürek ve akıl, geçmişin ve bugünün hatalarından ders çıkartarak daha iyi, daha müreffeh bir Türkiye'nin kapılarını açabilir. Barış sürecinin durmadan devam etmesi bir seçim değil, bir zorunluluktur. Bazı konular partiler ve siyasetler üstüdür ve hep öyle kabul edilmesi gerekir. Toplumsal barış sadece "adaletin temel ilke olarak kabullenildiği" bir ortamda mümkündür. Barış bir toplumda sadece bir kesim için hayal edilebilecek kadar basit bir olgu değildir. Barış ya bütün bir topluma gelir, ya da barış diye bir şeyin geldiğinden söz edilemez. Çatışmalar belki baskılanır, olumsuz enerjinin boşalması geçici bir süreyle ertelenebilir ama bir gün, bir fırsatta mutlaka bir boşlukta kendini püskürtür. Bir toplumu barış içinde tutmanın en verimli yolu alabildiğince demokrasidir. Bu çerçevede yeni anayasanın hayata geçirilmesi, tamamını değiştirmek mümkün olamıyorsa bile en azından belirli bir kısmının düzenlenmesi elzemdir.

Prof.Dr. Deniz Ülke Arıboğan - Haziran 2013

Yasal Uyarı: Tüm yayın hakları Prof.Dr.Deniz Ülke Arıboğan'a ait bu kişisel rapor yazılı, görsel, internet medya organları tarafından sadece kaynak gösterilerek

kısaltılmadan ve içerik değişimi yapılmadan kullanılabilir. Kullanılacak internet medyası sayfalarında mutlaka bu sayfaya link verilerek kullanılmalıdır. Kaynak gösterilmeden, içerik değişimi ve kısaltma yapılan haber ve diğer bilgilendirme çalışmaları için yasal haklar saklı tutulacaktır.